

Aleš Marđetko

Športno dogajanje v okupiranem Celju (1941–1945)

MARĐETKO Aleš, dr., profesor zgodovine in geografije, Osnovna šola dr. Franja Žgeča Dornava, Dornava 136 a, SI-2252 Dornava.

796/799(497.431)"1941/1945"

**ŠPORTNO DOGAJANJE V OKUPIRANEM
CELJU (1941–1945)**

Članek obravnava športno dogajanje v Celju med okupacijo v letih 1941 – 1945. Arhivski viri, ki pokrivajo športno dogajanje v času okupacije so fragmentarno hranjeni v različnih arhivih po Sloveniji. Zaradi boljšega prikaza športnega utripa v okupiranem Celju članek temelji na sekundarnih, predvsem, časopisnih virih. Takratna časopisa Marburger Zeitung in Štajerski gospodar sta dokaj redno poročala o športnih dogodkih na Spodnjem Štajerskem. Največ prostora sta namenila nogometu in večjim športnim dogodkom članskih ekip in tekmovanjem Nemške mladine. V članku je prikazano katera športna društva so delovala v okupiranem Celju, katere športne panoge so bile razvite in kakšne rezultate so dosegale celjske ekipe in posamezniki. Prikazano je tudi, katere večje športne prireditve za ekipe iz Spodnje in avstrijske Štajerske so se odvijale v Celju in katere športne dogodke Nemške mladine je gostilo Celje.

Ključne besede: šport, Celje, druga svetovna vojna

MARĐETKO Aleš, PhD, BA History and Geography, Dr Franjo Žgeč Primary School Dornava, Dornava 136 a, SI-2252 Dornava.

796/799(497.431)"1941/1945"

**SPORTS EVENTS IN OCCUPIED CELJE
(1941–1945)**

The article describes sports events in Celje during the occupation from 1941 to 1945. Archival sources about sport during the occupation are fragmentary and kept by several archives across Slovenia. To get a clearer picture of the situation in sports in occupied Celje, the article relies on secondary sources, mainly newspapers. The contemporary newspapers Marburger Zeitung and Štajerski gospodar regularly covered sports events in Lower Styria. Priority was given to football, major sports events of senior teams and the German Youth competitions. The article presents contemporary sports associations and disciplines in occupied Celje and the results for local teams and individual athletes. Also presented are major sporting events of the teams from Lower and Austrian Styria that took place in Celje and the German Youth sports events that were hosted by Celje.

Key words: Sport, Celje, World War II

Pomen športa v nacistični ideologiji in raznarodovalni politiki na okupiranih območjih

Športu in športni dejavnosti je namenjenih premalo pozornosti in raziskav, saj sta bila pomembna instrumenta nacističnih oblasti na okupiranih območjih za germanizacijo prebivalstva. Nacistično pojmovanje in propagiranje športa je bilo učinkovito sredstvo za širjenje nemške zavesti med prebivalstvom na okupiranem območju. Nacistični oblastniki so dokaj uspešno izkoriščali priljubljenost športa med ljudmi in so preko določenih športov in panog krepili nemški duh. Posredno pa so šport primerjali z bojiščem in tako krepili militarizem ter telesno pripravljenost za vojskovanje na pravem bojnem polju. Ne smemo spregledati tudi dejstva, da je bil šport področje, na katerem nacisti pri pripravi na priključitev okupiranih delov k Nemčiji niso uvedli nikakršnih začasnih oblik delovanja oz. organiziranja. Novoustanovljena športna društva in klube so takoj polnopravno vpeli v športni sistem Rajha. Šport lahko torej štejemo in obravnavamo kot področje, na katerem so nacisti izvedli popolno priključitev k Nemčiji in vanj vpeljali enak sistem, kot je veljal za nemške klube. Zato ta članek namenjam športu, saj je nedvomno bil to eden izmed pomembnejših načinov, ki so ga nacistični okupatorji uporabljali pri ponemčevanju Slovencev in vključevanju okupirane Spodnje Štajerske v Nemški rajh.

Šport se je skladal z ideološkimi temelji nacizma, predvsem rasne teorije, socialnega darvinizma in nacističnega izobraževalnega programa, ki je temeljil na fizičnem treningu. Nacistična propaganda je razglasila, da je šele nacizem popolnoma odprl šport vsem slojem in omogočil širšim množicam sodelovanje v vseh športih, tudi tistih, ki so veljali za športe »elite«, kot so jadrnanje, jahanje, tenis itd. Nacistična ideologija je v športu videla trojni učinek: fizično zdravje, rasno-politično selekcijo in militarizacijo. Zato so v politično naravnane športne cilje NSDAP že pri 10. letih starosti vpeli otroke in mladostnike, ko so vstopili v »Hitlerjevo mladino«. V nacistični Nemčiji je bila krovna državna organizacija za vse športne zveze (25 zvez različnih športnih panog) Zveza za telesno vzgojo Nemškega rajha (Deutschen Reichsbund für Leibesübungen – DRL), ki je leta 1943 nasledila Odbor

za telesno vzgojo Nemčije (Deutschen Reichsausschusses für Leibesübungen – DRA).¹ Organizacijo je vodil »vodja športa v Rajhu« (Reichssportführer). Od leta 1933 do leta 1943 je to funkcijo opravljal Hans von Tschammer und Osten, od leta 1943 do leta 1944 ga je nasledil Arno Breitmeyer, Karl Ritter von Halt pa je organizacijo vodil od leta 1944 pa do konca vojne.²

Kot na vsa področja življenja je okupacija Celja močno posegla tudi v celjski šport. Športna društva in klube so, tako kot druga društva in organizacije, ukinili, njihovo premoženje in opremo pa zaplenili. Športni dogodki, ki jih je v mestu prirejal okupator, niso bili zgolj nacistična militaristična vzgoja in skrb za zdravje prebivalstva, temveč tudi poskus mobilizacije domačinov in ustvarjanje videza normalnega poteka življenja v mestu oz. videza popolne vključenosti okupiranega območja v Nemški rajh. Okupator je veliko pozornosti namenil tudi gojenju športnega duha in organizaciji različnih športnih prireditev v okviru Nemške mladine.

Športna dejavnost je bila eno izmed prvih področij, ki jih je okupator ponovno oživil. Trudil se je izbrisati ali pa vsaj minimalizirati športne dosežke predvojnih slovenskih športnih društev, klubov in posameznikov ter poudariti izključno dosežke nemških. Okupatorji so ponosno pripisovali celjskim nemškim predvojnim klubom in društvom izrazit, če ne celo zgodovinski, pomen, ki so ga ti imeli za širjenje nacistične ideje predvsem med mladimi. To je bilo pri Skiklubu tudi dejansko res. Celje je kmalu po okupaciji prevzelo vlogo dobro organiziranega in močnega športnega središča, v katerem so v okviru dveh glavnih športnih društev delovali številni klubi in sekcije, ki so dosegali visoke rezultate. Večkrat je bilo Celje organizator številnih poletnih in zimskih športnih tekmovanj, na katerih so tekmovali klubi iz Spodnje in avstrijske Štajerske, v mestu pa so bile organizirane tudi številne športne prireditve Nemške mladine.

¹ »Sport im Nationalsozialismus«, <http://www.sportunterricht.de/lksport/sponatsoz.html> (Dostop: februar 2017).

² »Nationalsozialistischer Reichsbund für Leibesübungen«, https://de.wikipedia.org/wiki/Nationalsozialistischer_Reichsbund_f%C3%BCr_Leibes%C3%BCbungen (Dostop: februar 2017).

Športno življenje v Celju pred okupacijo

Preden pa začnemo s prikazom športnega dogajanja v okupiranem Celju pa moramo, za boljše razumevanje dogajanja med okupacijo, pogledati malce nazaj v čas in sicer v čas pred letom 1941.

Tradicija slovenskega organiziranega športa v Celju sega v leto 1890. Takrat je namreč bil na pobudo Dragotina Trea, ki je prišel iz Novega mesta, ustanovljen, kot slovenska protiutež nemškemu Turnarskemu društvu, slovenski Celjski Sokol. Prvi starosta je bil Josip Vrečko, njegov namestnik pa Ivan Dečko. Oba pa sta se zaradi delovanja v politiki funkciji odpovedala, nadomestila pa sta ju Alojz Brenčič kot starosta in Fran Tominšek kot njegov namestnik.³ Toda dokumentirana zgodovina športa v Celju je mnogo starejša. Začela se je s športnimi društvi, kot so Celjsko strelsko društvo (1812), Turnarji (1862) in Nordpolklub (1875).⁴

Dve izmed prvih organiziranih športnih panog, ki ju je organiziral Celjski Sokol, sta bili plavanje in kolesarstvo. Ker Slovenci niso bili zaželeni v nemškem kopališču, so si sami na Savinji uredili kopališče Diana, kjer so prirejali različna plavalna tekmovanja, ki so jih zaključili s podelitvijo priznanj in veselico v bližnji gostilni Grenadir.⁵ Leta 1903 je nastal izključno slovenski Klub slovenskih kolesarjev Celje, ki je do propada leta 1924 organiziral več kolesarskih tekmovanj in izletov.⁶

Šport v Celju ni imel le rekreativne vloge, ampak je imel mnogo globlji pomen, saj je bil učinkovito sredstvo nacionalne in politično-ideološke mobilizacije tako med Slovenci kot tudi med Nemci. Zaradi nacionalne, politične in ideološke opredelitve celjskega športa je poleg liberalnega Sokola nastalo še nekaj drugih športnih društev in klubov. Katoliški politični tabor je v Celju začel organizirano gojiti šport aprila 1908, ko so v mestu ustanovili telovadni odsek Orel. Delavski oz. socialdemokratski tabor je 9. aprila 1910 ustanovil Delavsko športno

društvo Svoboda.⁷ Po prvi svetovni vojni je šport med Slovenci dobesedno zaživel. Skupina mlajših Celjanov je 28. decembra 1919 ustanovila Športni klub Celje (ŠK Celje). Prvi predsednik kluba je postal Oskar Černelč. Klub je prvenstveno gojil nogomet, imel pa je še sekcije za lahko atletiko, tenis in zimske športe. Svoje vadišče je imel na Glaziji, prve nogometne tekme pa so odigrali na Ježovnikovem travniku v Medlogu. Leta 1920 so se nogometaši vključili v slovensko ligo, kjer so bili po navadi na tretjem mestu, takoj za ljubljansko Ilirijo in mari-borskimi Rapidom.⁸

V času med vojnami so nastali tudi samostojni klubi oz. društva, ki so gojili različne športne panoge. Leta 1927 je nastal aeroklub Naša krila, ki je zgradil prvo jadralno letalo v državi, imenovano Celjan. Leta 1929 je klub pri Levcu organiziral prvi letalski športni miting. Leta 1936 so motoristi ustanovili Moto klub.⁹

Za šport in rekreacijo med celjskimi Nemci in preostalimi nemško orientiranimi Celjani sta skrbela Športni klub Deutsche Eiche (Nemški hrast) in Nemško akademsko športno društvo. Iz obeh društev je leta 1906 nastal Athletenklub Eiche, ki se je leta 1909 preimenoval v Cillier Deutscher Athletik-Sportklub Eiche. Leta 1930 je bil ustanovljen smučarski klub Skiklub Celje,¹⁰ ki je kmalu postal eno izmed jeder združevanja najbolj nacistično usmerjenih Celjanov pred drugo svetovno vojno.

Prav športna dejavnost med celjskimi Nemci je postala torišče nacionalsocialistične vzgoje mladine v Celju. Na raznih domovinskih večerih in v mladinskih taborih je indoktrinirana nemška mladina svoje delo nadaljevala v nemških društvih. Tako so središča mladinskega političnega dela postala nemška športna društva Athletik, v katerih so po zgledu nacistične SA organizirali nemške ekipe (Volksdeutsche Mannschaft), v katere so priegnili moške med 18. in 45. letom starosti ter jih vojaško urili. V Celju je društvo Athletik najprej vodil Werner Stiger, glavni vodja nemške ekipe na

³ Orožen, *Zgodovina Celja in okolice* 2, str. 236–237.

⁴ O športnih društvih, ki so delovala v Celju pred prvo svetovno vojno glej v: Zajc Cizelj, Ivanka. *Društveno življenje v Celju do leta 1918*, str. 207–236.

⁵ Orožen, *Zgodovina Celja in okolice* 2, str. 555, 557.

⁶ Zajc Cizelj, *Društveno življenje v Celju do leta 1918*, str. 224–227.

⁷ Batagelj, *Šport v Celju od začetkov do leta 1945*, str. 17.

⁸ Orožen, *Zgodovina Celja in okolice* 2, str. 555–556.

⁹ *Prav tam*, str. 556–557.

¹⁰ Paidasch, Eduard. »Grosse Erfolge der Sportgemeinschaft Cilli. Auch der Junge Cillier Sport ist der Überlieferung treu geblieben«. *Marburger Zeitung*, 11. februar 1943, str. 7.

Nogometna tekma ob ustanovitvi Sportgemeinschaft Cilli, 9. junija 1941.

(Muzej novejšje zgodovine Celje, Zbirka Pelikan, JP 27066)

celjskem območju pa je bil Eduard Paidasch, ki je v celjskem okrožnem vodstvu Kulturbunda odgovarjal za šport. Kasneje je vodja nemške ekipe postal Alois Kalischnig-Lui, njegov namestnik pa je bil Wilfried Hoffmann, ki je bil bližnji sodelavec Wernerja Stigra v njegovi vohunski mreži in po begu Stigra v Avstrijo tudi vodja vohunske mreže. Leta 1941 je vodja postal Fritz Pichl, njegov namestnik pa prokurist Alfred Juhart.¹¹ Poleti 1940 so preko te formacije izvedli novačenje nemških mladincev za vstop v omenjene oborožene oddelke Landsmannschaft der Untersteirer na Zgornjem Štajerskem.¹²

V vseh omenjenih društvih so gojili različne športne zvrsti: atletiko, kolesarstvo, sabljanje, gimnastiko, smučanje, drsanje, sankanje, smučarske skoke, strelstvo, pohodništvo in planinstvo, plavanje, tenis, kegljanje, veliki roket in nogomet. Prav nogomet je bil najbolj priljubljen šport v Celju v času do druge svetovne vojne. Nogomet je v Celju držal zrcalo celjski družbi in v njem so se odražale vse predvojne značilnosti mesta, predvsem nacionalna razdvojenost in razredna slojevitost prebivalstva. Med klubi, ki so se delili po nacionalni (nem-

ški SK Athletik in slovenski ŠK Celje), razredni (ŠK Olimp) ali politični (ŠK Jugoslavija) provenienci, je postal nogomet tudi polje globljih družbenih spopadov. Želja po tekmovalni prevladi na zelenici je odražala tudi željo po družbeni prevladi krogov, ki so stali za posameznimi klubi.¹³

Oživitev športa v okupiranem Celju in športna društva v Celju med okupacijo

Za začetek športnega dogajanja v mestu med okupacijo štejejo ponovno ustanovitev Športnega društva Celje (Sportgemeinschaft Cilli) 9. junija 1941. Začetek delovanja novega športnega društva so oblasti obeležile zelo svečano. Vodstvo ŠDZ je na igrišču Skalna klet priredilo nogometno tekmo med Mariborom in Celjem. Tekma je bila, po pisanju Marburger Zeitunga, dobro obiskana. Pristoten je bil tudi takrat še politični komisar oziroma kasnejši deželni svetnik celjskega okrožja Anton Dorfmeister, ki je pred začetkom tekme pozdravil vsakega igralca z nemškim pozdravom in mu segel v roko. Poleg Dorfmeisterja je bil častni gost tudi takratni okrožni športni vodja Franz Hönig. Tekma se je končala z neodločenim rezultatom 5: 5 (po polčasu 3: 2). Po tekmi se je svečanost nada-

¹¹ Malnar, *Kulturbund v Celju*, str. 342; Ferenc, *Nacistična raznarodovalna politika ...*, str. 105–106.

¹² Žižek, *Kratek oris ...*, str. 202.

¹³ Batagelj, *Šport v Celju od začetkov do leta 1945*, str. 18–28.

Odprtje tovarniškega športnega igrišča Westen leta 1942; na sredi stoji Anton Dorfmeister.
(Muzej novejšje zgodovine Celje, Zbirka Pelikan, JP 28146)

ljevala v Nemški hiši kot družabni večer ob glasbi glasbenega voda nemške armade. Na prireditvi sta bila glavna govornika Edo Paidasch, ki je poudaril pomen ustanovitve nemškega športnega društva za Celje, in Dorfmeister, ki je prevzel patronat nad društvom in svoj govor končal s staro modrostjo: »Samo v zdravem telesu lahko živi zdrav duh.«¹⁴

Poleg nogometa, ki je bil najmočnejša sekcija novega športnega društva, je društvo vključevalo še sekcije oz. oddelke za atletiko, kolesarstvo, sabljanje, pohodništvo in gorsko plezanje, telovadbo in gimnastiko, tenis in namizni tenis, šah, smučanje in drsanje ter jahanje. V športno društvo je bila vključena tudi gorska reševalna ekipa.¹⁵

Poleg Športnega društva Celje sta za športno dogajanje v mestu skrbeli tudi dve društvi, nastali med okupacijo. To sta bili tovarniški športni društvi BSG Westen (Betriebssportgemeinschaft Westen) in Športno društvo nemških železnic Celje (Reichsbahnsportgemeinschaft Cilli). BSG We-

sten je bilo ustanovljeno maja 1942 in je bilo prvo ustanovljeno tovarniško športno društvo na Spodnjem Štajerskem. Društvo je imelo svoje igrišče ob Westnovi tovarni v Čretu, ki je bilo zgrajeno in urejeno maja 1942.¹⁶ Na začetku je društvo ustanovilo rokometno ekipo t. i. velikega rokometista, ki ga je igralo 11 igralcev enega moštva, in sicer na igrišču za nogomet.¹⁷ Kmalu po ustanovitvi rokometne ekipe sta bili v okviru društva ustanovljeni še nogometna in atletska ekipa. Slednja je večkrat organizirala različna tekmovanja.¹⁸ S svojo žensko sekcijo so v okviru društva tekmovali v rokometu tudi ženske.¹⁹

Športno društvo nemških železnic Celje so ustanovili 13. avgusta 1944. Vodja društva je bil Hölzel, njihovo domače igrišče pa je bilo obnovljeno igrišče na Skalni kleti. Društvo, ki članom ni prinašalo samo »sprostitve, kjer se bodo telesno urili, ampak

¹⁴ »Der Sport im unterlande. Wiederaufnahme des Deutschen Sportbetriebs in Cilli«. Marburger Zeitung, 11. junij 1941, str. 5; »Marburg gegen Cilli. Start der neuen Fußballzeit in Cilli«. Marburger Zeitung, 12. junij 1941, str. 7.

¹⁵ »Aufbau der Sportgemeinschaft in Cilli«. Marburger Zeitung, 10. oktober 1941, str. 5–6.

¹⁶ »Eröffnung des ersten Betriebssportplatzes im Unterland. Am Sonntag feierliche Übergabe an eine Cillier Gefolgschaft«. Marburger Zeitung, 29. maj 1942, str. 4.

¹⁷ Batagelj, Šport v Celju od začetkov do leta 1945, str. 37.

¹⁸ Paidasch, Eduard. »Führend im Handballsport der Steiermark. Vorbildliche Betriebsgemeinschaft«. Marburger Zeitung, 24. februar 1944, str. 4.

¹⁹ Batagelj, Šport v Celju od začetkov do leta 1945, str. 37.

se tudi politično vzgajali«, je štel približno 300 članov,²⁰ najbolj aktivno pa je bilo v nogometu.

Športnim aktivnostim so bila v Celju namenjena tri večja igrišča. In sicer že leta 1901 odprto nogometno igrišče na Glaziji (Glacis) oziroma »Festwiese« (slavnostni travnik), kot so mu rekli Nemci, igrišče na Skalni kleti in leta 1942 odprto Westново športno igrišče.²¹

Prva manifestacija nemškega športa, po 23 letih zatiranja nemškega športa v Celja, kot so to poudarjali okupatorji, se je zgodila 30. in 31. avgusta 1941, ko so okupatorske oblasti organizirale veliko športno tekmovanje na »Festwiese« športnem igrišču in na Rakuševih teniških igriščih. Tekmovalci iz Spodnje in Zgornje Štajerske so se pomerili v atletiki, tenisu, namiznem tenisu in nogometu. Na igrah so sodelovali tudi člani Nemške mladine, ki so tekmovali v talni gimnastiki in nogometu. Prireditve se je začela v soboto s koncertom glasbenega voda organizacije RAD iz Gradca in gimnastičnim nastopom deklet iz Gradca.²²

Celjski športniki so bili na tekmovanju zelo uspešni, saj so skupaj dosegli šest zmag. V namiznem tenisu so osvojili prvo mesto, ko so v finalu s 7:3 premagali ekipo iz Gradca. Če so bili Celjani od Zgornje Štajercev boljši v namiznem tenisu pa so morali v tenisu priznati premoč nasprotnikom iz Gradca. Najbolj obiskana so bila atletska tekmovanja, v katerih so Celjani dosegli pet zmag. Največje zanimanje gledalcev je požel tek na 100 metrov. V njem sta se za zmago borila domačin Čaček (Tschatschek) in Wittwer iz Zeltwega. Slednji si je zmago priboril dobesedno v zadnjih metrih. Dramatična je bila tudi tekma v teku na 5000 metrov. Skoraj celotno tekmo je bil v vodstvu Stoinschegg iz Postsportkluba iz Gradca, ampak v zadnjem krogu ga je s silovitim šprintom tik pred ciljem prehitel domačin Steiner. Celjski atleti so zmagali tudi v teku na 400 metrov, v katerem je prepričljivo slavil domačin Pleteršek (Pleterschek). Zmagovita je

Atletsko tekmovanje v Celju leta 1941; met diska.
(Muzej novejšje zgodovine Celje, Zbirka Pelikan, JP 27017)

bila tudi celjska štafeta na 4 x 100 metrov v sestavi Čaček, Kos, Pleteršek in Urbi. V kombinaciji meta diska, kopja in krogle je Celjan Werner Hauswirth zasedel skupno tretje mesto. Celjani so bili zelo uspešni tudi v skokih. Pleteršek je zmagal v skoku v daljino, domačin Hans Staube pa je zmagal v skoku v višino, v skoku s palico pa je dosegel drugo mesto.²³

Veliko pozornosti je pritegnila tudi nogometna tekma med moštvoma Celja in Kapfenberga. Gostje so v prvem polčasu dosegli tri gole in izgledalo je, da bodo prišli do lahke zmage. Toda v nadaljevanju tekme so Celjani zaigrali bolj organizirano in napadalno. Uspeli so doseči dva gola, imeli pa so tudi nekaj velikih priložnosti. Toda kljub temu jim gola ni uspelo doseči in zmago so slavili gostje. Za razliko od starejših nogometašev pa so bili uspešnejši

²⁰ »Cilli und seine Reichsbahnsporler. Eröffnung des Sportplatzes Felsenkeller«. Marburger Zeitung, 16. avgust 1944, str. 4.

²¹ »Grosse Sportveranstaltung in Cilli. Die Sannstadt erhält eine moderne Sportanlage«. Marburger Zeitung, 14. avgust 1941, str. 7.

²² »Volkssporttag in Cilli. Die Festwiese Ihrer Bestimmung übergeben«. Marburger Zeitung, 3. september 1941, str. 6.

²³ Prav tam.

celjski mladinci, ki so v nogometu z rezultatom 8 : 1 premagali vrstnike s Ptuja. Z nogometnima tekmaroma se je športno tekmovalstvo v Celju tudi zaključilo.²⁴

Nogomet

Tako kot v času pred drugo svetovno vojno je bil najbolj popularen šport med okupacijo v Celju nogomet. V Celju so delovali trije nogometni klubi. Prvi klub nogometa SG Cilli, ki je nastal pod okriljem Športnega društva Celje, je začel delovati junija 1941. Leta 1942 je začel delovati nogometni klub BSG Westen. Avgusta 1944 je Celje dobilo še en nogometni klub. V okviru Športnega društva nemških železnic Celje je bil ustanovljen klub Reichsbahn Cilli.

Septembra 1941 so začeli celjski nogometaši tekmovali v Štajerski nogometni ligi (Gauliga Steiermark²⁵), ki je bila drugi kakovostni razred avstrijskega nogometa v nacistični Nemčiji.²⁶ V sezoni 1941/42 je moč merilo deset klubov iz celotne Štajerske. Iz Spodnje Štajerske je poleg celjskega moštva tekmoval še Rapid iz Maribora in osem klubov iz Zgornje Štajerske (Grazer Sportklub, GAK, Reichsbahn Graz, Kaipfenberg, Donawitz,

Rosenthal, TSV Leibnitz in Luftwaffe Zeltweg).²⁷ V prvi sezoni je SG Cilli zasedel 6. mesto.²⁸

V sezoni 1942/43 je prišlo do reorganizacije Štajerske lige. Razdeljena je bila na dve skupini: severno skupino, v kateri je bilo sedem klubov iz Zgornje Štajerske, in južno skupino, v kateri je igral tudi SG Cilli. Poleg Celjanov so v skupini bili še: Grazer SC, Post SG Graz, BSG Rosenthal, Rapid Marburg (Maribor), RSG Marburg (Železničarsko športno društvo Maribor) in TuS Leibnitz. Prvaka obeh skupin sta se na koncu pomerila za prvaka Štajerske lige.²⁹ Celjani so jesenski del končali na predzadnjem, 6. mestu.³⁰ V spomladanskem delu so Celjani igrali bolje in na koncu sezone zasedli 3. mesto.³¹ Celjani so v tej sezoni igrali tudi v Tschammer pokalu,³² kjer pa so izpadli že v prvem krogu.³³

V sezoni 1942/43 je začel tekmovali tudi drugi celjski nogometni klub. Tovarniški klub BSG Westen je oktobra 1942 postal član Spodnještajerske nogometne lige,³⁴ v kateri so sodelovali še klubi SG Trifail (Trbovlje), SG Reichspost Marburg (Športni klub Nemške pošte Maribor), SG Pettau (Ptuj), SG Edlingen (Zagorje ob Savi), SG Eichtal (Hrastnik), SG Mahrenberg (Radlje ob Dravi) in SG Windischfeistritz (Slovenska Bistrica).³⁵ Svojo prvo tek-

²⁴ »Volkssporttag in Cilli. Die Festwiese Ihrer Bestimmung übergeben«. Marburger Zeitung, 3. september 1941, str. 6.

²⁵ Gau: teritorialna enota v nacistični Nemčiji. Enačimo jo s pokrajino, deželo ali tudi regijo. Slovensko ozemlje, ki ga je okupirala nacistična Nemčija je spadalo v Štajerski (Spodnja Štajerska) in Koroški (Koroška in Gorenjska) Gau.

²⁶ Najvišji tekmovalni razred avstrijskega nogometa v Rajhu je predstavljala gauliga Ostmark, ki je po priključitvi Avstrije k Nemčiji prevzela vlogo avstrijskega državnega nogometnega prvenstva. Po okupaciji Jugoslavije in vključitvi nemškega zasedbenega območja v nemški športni sistem se je liga preimenovala v Gauliga Donau-Alpenland (Alpsko-Donavska gauliga). Znotraj gaulige ni bilo enotnega drugega tekmovalnega razreda. Tekmovanje je bilo razdeljeno v sedem regionalnih tekmovalnih okrožij, po končanem uvodnem delu pa so se nato najboljša moštva iz posameznih regij med seboj pomerila v končnici, dve najboljši moštvi pa sta se nato uvrstili v gauligo. Zmagovalec te lige si je pridobil naslov avstrijskega prvaka in s tem dobil priložnost, da se pomeri še z drugimi prvaki iz preostalih 18 gaulig za naslov skupnega prvaka Rajha. (Mudražija, Tin. »Zgodovina nogometa v Kraljevini SHS/Jugoslaviji in v času okupacije«. Doktorska disertacija, Filozofska fakulteta UM, 2016, str. 565).

²⁷ »Die neue Fussballmeisterschaft der Steiermark«. Marburger Zeitung, 3. september 1941, str. 6.

²⁸ »Die Fußballmeisterschaft vor den Abschluss«. Marburger Zeitung, 16. junij 1942, str. 7.

²⁹ »Steirische Gauklasse gebildet. Marburg und Cilli vertreten«. Marburger Zeitung, 15./16. avgust 1942, str. 8.

³⁰ »SC Kapfenberg ist Herbstmeister«. Marburger Zeitung, 23. oktober 1942, str. 7.

³¹ Paidasch, Eduard. »Die Sportgemeinschaft Cilli hält Rückschau«. Marburger Zeitung, 23. februar 1944, str. 4.

³² Pokal Tschammer je bil predhodnik današnjega nemškega nacionalnega pokala DFB. Pokal, poimenovan po Hansu von Tschammer und Osten, ki je opravljal funkcijo ministra za šport v nacistični Nemčiji od leta 1933 do leta 1943. »Tschammer pokal«. <http://www.dfb.de/historie/trophaeen/tschammer-pokal/> (Dostop: februar 2017).

³³ Paidasch, Eduard. »Die Sportgemeinschaft Cilli hält Rückschau«. Marburger Zeitung, 23. februar 1944, str. 4.

³⁴ »Die untersteirische Fußballklasse startet«. Marburger Zeitung, 3./4. oktober 1942, str. 7.

³⁵ »Die untersteirische Fussballmeisterschaft. Tabellenstand der Herbstrunde 1942. Die Frühjahrsspiele beginnen im März«. Marburger Zeitung, 21. december 1942, str. 7.

Nogometna tekma BSG Westen Celje leta 1942. (Muzej novejšje zgodovine Celje, Zbirka Pelikan, JP 28169)

movalno sezono je klub končal na 3. mestu, takoj za »Poštarji« iz Maribora in »Rudarji« iz Trbovelj.³⁶

V sezoni 1943/44 sta oba celjska nogometna kluba začela sezono v enakem rangu kot sezono prej. V Štajerski ligi je SG Cilli igral v skupini B, BSG Westen pa v Spodnještajerski ligi, v kateri je igrala tudi druga ekipa Celja, SG Cilli 2. Konec sezone je bil za celjska kluba zelo različen. SG Cilli so, po dobrem jesenskem delu, spomladi zaradi vojnih razmer in nezmožnosti normalnega delovanja razpustili. Rezultate kluba so izbrisali, vodstvo lige pa je objavilo nov razpored tekem.³⁷

Nasprotno pa je bila ta sezona za BSG Westen izredno uspešna. Po slabem jesenskem delu so v spomladanskem delu zaigrali kot prerojeni in na koncu postali prvaki Spodnje Štajerske ter se uvrstili v kvalifikacije za Štajersko ligo,³⁸ ki so jih v

konkurenci štirih ekip tudi dobili in se uvrstili v višji rang tekmovanja.³⁹

Nogometna sezona 1944/45 ni bila dokončana. Igralci BSG Westen so sezono začeli v južni skupini Štajerske lige. Že konec septembra 1944 je bilo prvenstvo zaradi vojnih dogodkov prekinjeno,⁴⁰ nato pa ga zaradi konca vojne niso dokončali. Celjski nogometaši so v dveh odigranih tekmah prvenstva enkrat zmagali in enkrat izgubili.⁴¹

Tretji celjski nogometni klub, Reichsbahn Cilli, ni tekmoval v nobeni ligi, ampak je odigral le eno uradno prijateljsko tekmo proti stanovskim tovarišem iz železničarskega kluba iz Maribora (Reichsbahn Marburg) in izgubil z rezultatom 9:2.⁴²

³⁶ »Abschluss der Fussballmeisterschaft der untersteirischen Klasse«. *Marburger Zeitung*, 27. maj 1943, str. 5.

³⁷ »Cilli scheidet aus«. *Marburger Zeitung*, 5. maj 1944, str. 4.

³⁸ »BSG Westen-Cilli Meister. Die Fußballmeisterschaft der Untersteiermark«. *Marburger Zeitung*, 16. maj 1944, str. 4.

³⁹ »Westen in der Gauklasse«. *Marburger Zeitung*, 4. julij 1944, str. 4.

⁴⁰ »Rund um die Gauklasse«. *Marburger Zeitung*, 20. september 1944, str. 3.

⁴¹ »Punkte ausgleich in der Gruppe Süd. Westen Cilli – Reichsbahn Marburg 3:1 (2:1)«. *Marburger Zeitung*, 11. september 1944, str. 3.

⁴² »Marburg – Cilli 9:2«. *Marburger Zeitung*, 14. avgust 1944, str. 3.

Tekma v (velikem) rokometu leta 1941. (Muzej novejšje zgodovine Celje, Zbirka Pelikan, JP 27074)

Rokomet

V okupiranem Celju lahko na drugo mesto po popularnosti uvrstimo (veliki) rokomet. Prva rokometna tekma v okupiranem Celju je bila odigrana 28. septembra 1941. Celjska rokometna ekipa, ki je bila sestavljena iz članov športnega društva, je namreč odigrala dve prijateljski tekmi proti ekipama iz Trbovelj in Hrastnika. Slednji so se proti Celjanom pomerili s svojo drugo (B) ekipo. Celjani so rokometase iz Hrastnika premagali z rezultatom 7 : 1, uspešni pa so bili tudi proti Trboveljčanom, ki so jih premagali z rezultatom 7 : 5.⁴³

Toda celjsko športno društvo ni imelo organizirane rokometne ekipe, ki bi nastopala v uradnih ligaških tekmovanjih zato je bil glavni predstavnik te športne panoge rokometni klub BSG Westen, ki je imel tako žensko kot moško ekipo. Svoje prvenstvene in prijateljske tekme sta ekipi odigrali na Westnovem igrišču v Čretu. Prva tekmovalna sezona za obe selekciji je bila 1942/43, in sicer v okrožni Štajerski rokometni ligi, v kateri so tekmovala moštva s celotne Štajerske. Obe selekciji sta igrali v ligi do sezone 1943/44, ki je bila, po dostopnih

poročilih v Marburger Zeitungu, zadnja sezona rokometu v času okupacije na Štajerskem. Ker v časopisih niso bile objavljene lestvice uvrstitev klubov, ampak samo poročila posameznih tekem, lahko na podlagi objavljenih rezultatov sklepamo, da sta obe celjski rokometni ekipi zasedali sredino lestvice.

Moška ekipa je v času svojega delovanja dosegla nekaj odmevnih rezultatov v prvenstvenih in prijateljskih tekmah. V pripravah na začetek sezone je septembra 1942 celjski klub na domačem igrišču v napeti tekmi premagal hrvaškega državnega prvaka v rokometu S. K. Meteor iz Zagreba z rezultatom 11 : 10.⁴⁴

Ni pa bila to edina odmevnejša zmaga Celjanov. Na rokometnem prvenstvu 1942/43 je ekipa odigrala neodločeno proti dolgoletnemu okrožnemu prvaku ADTV Gradec,⁴⁵ za največji uspeh te sezone pa velja prvenstvena zmaga nad štajerskim pokalnim zmagovalcem Sturmom iz Gradca, ki

⁴³ »Cillier Sport«. Marburger Zeitung, 1. oktober 1941, str. 6.

⁴⁴ »Grosser Handballsieg in Cilli. Der kroatische Staatsmeister geschlagen!«. Marburger Zeitung, 30. september 1942, str. 7.

⁴⁵ Paidasch, Eduard. »Führend im Handballsport der Steiermark. Vorbildliche Betriebsgemeinschaft«. Marburger Zeitung, 24. februar 1944, str. 4.

so ga doma premagali s 13 : 7.⁴⁶ Največji uspeh v času obstoja je klub dosegel 13. junija 1943, ko je na igrah tovarniških športnih ekip, ki so potekale v Celju, z 18: 11 premagal dolgoletnega prvaka iz Alpsko-Donavske gaulige, ki je uspešno nastopal tudi v zaključnih tekmah takratnega nemškega prvenstva (prvaki gaulig so se uvrstili v zaključne boje zveznega prvenstva; op. A. M.), moštvo SGOP iz Dunaja.⁴⁷

Namizni tenis

Če sta rokomet in nogomet veljala za najbolj priljubljena športa v okupiranem Celju, pa so izmed celjskih klubov tistega časa največje uspehe dosegli igralci namiznega tenisa. Člani namiznoteniškega kluba, ki je deloval v okviru Športnega društva Celje (SG Cilli), so decembra 1941 začeli tekMOVATI v Štajerski ligi.⁴⁸ Brata Vrečič (Wretschitsch) in brata Rebevšek (Rebeuschegg), Šifer (Schiffer) in Čoh (Tschoh) so bili celjski igralci, ki so v sezonah 1941/1942 in 1942/43 premagali vse nasprotnike in postali ekipni prvaki Štajerske,⁴⁹ v posamični konkurenci pa je leta 1942 slavil Čoh, leta 1943 pa Edi Vrečič,⁵⁰ ki je takrat bil star šele 16 let.⁵¹ Leto 1943 je bilo še posebej uspešno za Edija Vrečiča, ki je postal prvak Donavsko-alpske gaulige v posamični konkurenci, ko je na Dunaju premagal takratnega aktualnega nemškega prvaka Herberta Wunscha.⁵² S to zmago si je Vrečič prislužil uvrstitev na zaključni turnir za prvaka Nemčije v Breslau (Wroclaw na Poljskem). Omeniti je še treba, da je Edi Vrečič s svojimi takratnimi 16. leti postal najmlajši pretendent za naslov državnega prvaka

Nemčije v namiznem tenisu.⁵³ Na turnirju Vrečiču ni uspela uvrstitev med prve štiri tekmovalce, saj ga je že na začetku zelo tesno (3: 2) premagal prvak Luksemburga Oster.⁵⁴ Po vojni je Edi Vrečič nadaljeval svojo športno kariero v Avstriji, kjer je v letih od 1946 do 1949 štirikrat zapored postal prvak avstrijske Štajerske v posamični konkurenci, leta 1951 in leta 1959 pa še prvak v dvojicah.⁵⁵

Državni prvak v sezoni 1942/43 je spet postal Herbert Wunsch, ki ga je Vrečič premagal v finalu gaulige na Dunaju.⁵⁶ Tudi v letu 1944 so Celjani postali Štajerski prvaki in se uvrstili v finale Donavsko-alpske gaulige, kjer pa jih je v ekipni in posamični konkurenci premagala ekipa Dunaja.⁵⁷

Plavanje

Med okupacijo so vidne uspehe dosegali tudi celjski plavalci, ki so od septembra 1942 dalje v Rimskih Toplicah večkrat organizirali plavalna tekmovanja za klube iz obeh delov Štajerske. Na prvem plavalnem tekmovanju na Spodnjem Štajerskem, ki ga je leta 1942 priredilo Športno društvo Celje, so nastopili najboljši plavalci in plavalke iz Maribora, Gradca in Celja. Na tekmovanju so Celjani dosegli odlične rezultate. V moški konkurenci so Celjani zasedli dve prvi, dve drugi in eno četrto mesto. Na tekmovanju med Spodnjo Štajersko in Zgornjo Štajersko, ki je bilo 13. septembra 1942 v Mariboru, je zmagala Spodnja Štajerska z rezultatom 40: 38. Prav to malo razliko so v odločilnih bojih pridelali plavalci iz Celja. Na povratni tekmi 27. septembra 1942 je zmaga odšla na avstrijsko Štajersko. Celjani so ponovno dosegli nekaj odličnih rezultatov, še posebej sestro Verena in Dagmar Schell.⁵⁸

⁴⁶ »Stolzer Hendballsieg der Cillier. Der steirische Pokalsieger »Sturm« Graz von der BSG Westen Cilli 18:7 geschlagen«. *Marburger Zeitung*, 30. november 1942, str. 7.

⁴⁷ »Handballmeister in Cilli besiegt. Herausragender Erfolg der Westen-Handballer«. *Marburger Zeitung*, 15. junij 1943, str. 4.

⁴⁸ »Start zur steirischen Tischtennis-Meisterschaft«. *Marburger Zeitung*, 1. december 1941, str. 7.

⁴⁹ Paidasch, Eduard. »Grosse Erfolge der Sportgemeinschaft Cilli. Auch der Junge Cillier Sport ist der Überlieferung treu geblieben«. *Marburger Zeitung*, 11. februar 1943, str. 7.

⁵⁰ »Wretschitsch, Edi«. http://stttv.at/online_individuell/webseite/StTTV%20Meistercronik%2008012018A.pdf (Dostop: oktober 2018).

⁵¹ »Športne tekme v Ptuj in Celju«. *Slovenec*, 26. maj 1943, str. 4.

⁵² »Wretschitsch besiegt den deutschen Tischtennismeister«. *Marburger Zeitung*, 24. februar 1943, str. 7.

⁵³ »Edi Wretschitsch nach Breslau«. *Marburger Zeitung*, 24. maj 1943, str. 5.

⁵⁴ »Bei den deutschen Tischtennis-Meisterschaften«. *Marburger Zeitung*, 3. junij 1943, str. 4.

⁵⁵ »Wretschitsch, Edi«. http://stttv.at/online_individuell/webseite/StTTV%20Meistercronik%2008012018A.pdf (Dostop: oktober 2018).

⁵⁶ »Die neuen Tischtennis-Meister«. *Marburger Zeitung*, 1. junij 1943, str. 4.

⁵⁷ »Brüder Wretschitsch in Form«. *Marburger Zeitung*, 7. april 1944, str. 4.

⁵⁸ Paidasch, Eduard. »Grosse Erfolge der Sportgemeinschaft Cilli. Auch der Junge Cillier Sport ist der Überlieferung treu geblieben«. *Marburger Zeitung*, 11. februar 1943, str. 7.

Atletika

Dobro razvita je bila tudi atletika. V Celju je bilo leta 1942 izpeljanih pet lahkoatletskih tekem. Celjski atleti so se udeležili vseh tekmovanj, ki so bila organizirana na Spodnjem Štajerskem, sodelovali pa so tudi na številnih tekmah v Gradcu. Na okrožnem prvenstvu v Gradcu sta bila v teku na 200 metrov in v teku na 400 metrov dva Celjana prva, v teku na 800 metrov je drugo mesto zasedel član iz Celja, v teku na 5.000 metrov pa je tekmovallec iz celjskega kluba zasedel tretje mesto. Najboljši rezultat leta 1942 v teku na 1.500 metrov je prav tako dosegel Celjan.⁵⁹ Celjski atleti, ki so od sezone 1943 dalje nastopali pod okriljem dveh klubov (SG Cilli in BSG Westen), so tudi v letih 1943 in 1944 dosegali odlične rezultate. Atleti iz Športnega društva so bili leta 1943 absolutni zmagovalci na Spodnjem Štajerskem, saj so z zmagami v 11 disciplinah na koncu prepričljivo prehiteli atlete iz Maribora in Ptuja.⁶⁰ Na športnem srečanju tovarniških športnih društev iz Spodnje Štajerske, ki je potekalo 13. in 14. junija 1943 v Celju, so atleti iz BSG Westen zasedli dve prvi in dve drugi mesti. Na spodnještajerskem atletskem prvenstvu so bili atleti Westnovega društva v skupnem seštevku tretji in tako prispevali k temu, da je bilo Celje v združenih dosežkih obeh društev okrožni atletski prvak pred Mariborom.⁶¹

Telovadba/gimnastika in drugi športi

Zelo aktiven je bil tudi telovadni/gimnastični oddelek celjskega športnega društva. Telovadci so leta 1943 sodelovali na prvenstvu Štajerske v Gradcu, kjer je telovadec Kokot zasedel drugo mesto.⁶²

Aktivni so bili tudi smučarski tekači. Kljub neugodnemu vremenu so zbrali toliko treningov, da so se lahko udeležili okrožnega prvenstva 16. in 17.

januarja 1943 v Gradcu. Tekačici Doris Schell, ki je nastopila bolna, je uspelo zasesti drugo mesto.⁶³

Poleg zgoraj navedenih športnih zvrsti so v okviru športnega društva delovali še sabljači, igralci tenisa in kolesarji, ki pa v tistem obdobju niso bili tako prepoznavni oz. niso osvojili večjih lovorik.

Mladinski šport

Organizacija Nemške mladine, ki je vključevala mladostnike od 10. do 18. leta starosti, je zelo pozorno in vneto skrbela za športno dogajanje in organizacijo različnih športnih tekmovanj. To ne preseneča, saj sta bila šport in športna aktivnost dve izmed glavnih smernic ideološke vzgoje mladine v mladinskih organizacijah. V skladu z nacistično ideologijo fizično močne in superiorne arijske rase je bil šport ključni dejavnik vzgoje mladine za bodoče bojvnike, ki bi športna prizorišča zamenjali z vojnimi bojišči.

Celjski mladinci so začeli najprej organizirano tekmovali v nogometu. Avgusta 1941 je bila v Celju ustanovljena mladinska nogometna liga, v kateri so tekmoval mladinske ekipe iz celjskega območja.⁶⁴ Delovala je do konca leta 1944. Celjska mestna mladina je kot del ekipe celjskega okrožja sodelovala tudi v leta 1941 ustanovljeni spodnještajerski nogometni ligi Nemške mladine.⁶⁵ Prav nogometno moštvo celjskega območja je bilo prvi zmagovallec te lige.⁶⁶ Od leta 1943 so celjski mladinci nastopali v mladinski nogometni ligi štajerskega okrožja, kjer so merili moči z vrstniki iz Spodnje Štajerske in mladino iz avstrijskega dela Štajerske.⁶⁷

Celjsko športno dogajanje so popestrili mladinci s prirejanjem različnih športnih tekmovanj za krajevne mladinske organizacije celjskega območja. Na začetku oktobra 1941 je potekalo tekmovalje

⁵⁹ Prav tam.

⁶⁰ Paidasch, Eduard. »Die Sportgemeinschaft Cilli hält Rückschau«. Marburger Zeitung, 23. februar 1944, str. 4.

⁶¹ Paidasch, Eduard. »Führend im Handballsport der Steiermark. Vorbildliche Betriebsgemeinschaft«. Marburger Zeitung, 24. februar 1944, str. 4.

⁶² Paidasch, Eduard. »Die Sportgemeinschaft Cilli hält Rückschau«. Marburger Zeitung, 23. februar 1944, str. 4.

⁶³ Paidasch, Eduard. »Führend im Handballsport der Steiermark. Vorbildliche Betriebsgemeinschaft«. Marburger Zeitung, 24. februar 1944, str. 4.

⁶⁴ »Sport im Bann Cilli«. Marburger Zeitung, 8. avgust 1941, str. 7.

⁶⁵ »Rundenspiele im Fussball der Deutschen Jugend«. Marburger Zeitung, 18./19. oktober 1941, str. 7.

⁶⁶ »Bann Cilli – Fussballmeisrer 1941 der Deutschen Jugend«. Marburger Zeitung, 3. december 1941, str. 7.

⁶⁷ »Um die Gebietsmeisterschaft im Fußball«. Marburger Zeitung, 22. april 1943, str. 4.

mladinskih vodij v deseteroboju, in sicer v disciplinah tek na 100 in 1.000 metrov, skok v daljino in višino, metanje krogle in kopja, streljanje v ležečem in stoječem položaju, plavanje na 300 metrov prsno in 20-kilometrski orientacijski tek.⁶⁸ Od pomladi 1943 dalje so začeli celjski mladinci prirejati v Rimskih Toplicah plavalna tekmovanja za vse starostne skupine Nemške mladine.⁶⁹

Konec junija 1944 je bila celjska Nemška mladina ponovno organizator poletnih športnih iger za celjsko območje. Tekmovanja se je udeležilo več kot 300 fantov in deklet iz vseh krajevnih mladinskih organizacij. Pomerili so se v teku, skokih in metanju, zmagovalci posameznih disciplin pa so se uvrstili na državne mladinske igre.⁷⁰

Celjska mladinska organizacija je bila aktivna tudi pri prirejanju mladinskih tekmovanj v zimskih športih. Prvo takšno tekmovanje v smuku, slalomu in smučarskih tekih se je odvijalo 23. in 24. januarja 1943 na Celjski koči.⁷¹ Zadnje tovrstno tekmovanje je potekalo 4. in 5. februarja 1945.⁷² Za razliko od predhodnih tovrstnih tekmovanj slednje ni bilo več na Celjski koči, ampak so tekmovanje v smučarskih tekih izvedli v mestnem središču, smuk, slalom in smučarske skoke pa so izvedli na bližnjih vzpetinah tik ob mestu.⁷³ To lahko verjetno razumemo tudi kot strah organizatorjev pred partizanskimi napadi.

Vodstva mladinskih Bannov⁷⁴ iz Spodnje Štajerske so prirejala tekmovanja v različnih disciplinah,

v katerih so tekmovala vsa območja in vse starostne skupine spodnještajerske mladine. Največja tekmovalnost in rivalstvo sta se razvila med mladinci iz Celja, Maribora in Ptuja. Na prvih takšnih igrah, izvedenih junija 1941 v Mariboru, je največ zanimanja požela nogometna tekma med Celjem in Mariborom, ki se je končala z neodločenim rezultatom 4: 4.⁷⁵ Že naslednje leto so se mariborski mladinci uspešno revanširali vrstnikom iz Celja, saj so jih premagali s 6: 1.⁷⁶

Celjski člani Nemške mladine so kot del mladinskega moštva Celjskega okrožja sodelovali tudi na zimskih športnih igrah Nemške mladine, ki so potekale med 15. in 16. januarjem 1944 v Murau na avstrijskem Štajerskem. Tako kot poletne igre je tudi zimske označilo rivalstvo med Mariborom in Celjem. Mariborčani so v primerjavi s Celjani dosegli, tako pri fantih kot deklicah, boljše rezultate v smuku in moštvenem teku na smučeh, v slalomu ter v smučarski kombinaciji smuka in slaloma pa so slavili mladinci iz celjskega okrožja.⁷⁷

Poleg tekmovanj med območji iz Spodnje Štajerske so celjski mladinci redno odhajali na tekmovanja v Zgornjo Štajersko, kjer so tekmovali z mladinci iz Hitlerjeve mladine,⁷⁸ pogosto pa so tudi v Celju priredili tekmovanja z vrstniki z Zgornje Štajerske.⁷⁹

Celjska mladina je redno sodelovala na športnih mladinskih igrah z vso spodnještajersko mladino in tudi z mladino iz avstrijske Štajerske. Mladina z Spodnje Štajerske se je od 1. do 6. julija 1941 v Gradcu udeležila poletnih iger Hitlerjeve mladine iz Zgornje Štajerske. Mladinci obeh Štajersk so se pomerili v atletskih disciplinah, tenisu, nogometu, rokometu, plavanju, streljanju, orientacijskemu

⁶⁸ »Führerzehnkampf der Deutschen Jugend in Cilli«. *Marburger Zeitung*, 1. oktober 1941, str. 6.

⁶⁹ »Deutsche Jugend ... in Pettau und Cilli«. *Marburger Zeitung*, 23. junij 1943, str. 3.

⁷⁰ »Cilli im Zeichen der Jugend. Schöner Verlauf der Bannsportwettkämpfe«. *Marburger Zeitung*, 24./25. junij 1944, str. 4.

⁷¹ »Cilli im Zeichen der Bannschiwettkämpfe«. *Marburger Zeitung*, 23./24. januar 1943, str. 7.

⁷² »Smučarske tekme odredov Deutsche Jugend v Cilli-ju«. *Štajerski gospodar*, 17. februar 1945, str. 10.

⁷³ »Cilli im Zeichen des weissen Sports«. *Marburger Zeitung*, 7. februar 1945, str. 2.

⁷⁴ Bann: teritorialna enota Nemške mladine med okupacijo. Bann je teritorialno zajemal območje okrožja. Bann Celje – okrožje Celje. Celjsko okrožje je bilo ustanovljeno junija 1941. Obsegalo je mesto Celje, okraj Celje (22 občin) in Gornji Grad (devet občin), večino okraja Šmarje pri Jelšah (12 občin) in večino okraja Slovenj Gradec (sedem občin) ter del okraja Laško (3 občine), skupaj predvojnih 54 občin.

⁷⁵ »Sportarbeit der Jugend«. *Marburger Zeitung*, 25. junij 1941, str. 6.

⁷⁶ »Fussball der Deutschen Jugend«. *Marburger Zeitung*, 22. junij 1942, str. 7.

⁷⁷ Jeglitsch, Norbert. »Die Winterwettkämpfe der Deutschen Jugend. Gastliche Aufnahme der Untersteirer in Murau«. *Marburger Zeitung*, 20. januar 1944, str. 3.

⁷⁸ »Vergleichswettkampf Bann Cilli – Oberwart«. *Marburger Zeitung*, 13. oktober 1941, str. 6.

⁷⁹ »Schiesswettkämpfe der Deutschen Jugend in Cilli gegen der Bann Obarwarth«. *Marburger Zeitung*, 3. november 1942, str. 7.

Tekmovanje Nemške mladine v smučarskih skokih leta 1942. (Muzej novejšje zgodovine Celje, Zbirka Pelikan, JP 22884)

teku in kolesarjenju.⁸⁰ Rezultati kažejo na veliko superiornost mladine iz avstrijskega dela Štajerske. Kar se tiče samo mladinskih organizacij s Spodnje Štajerske, so bili najboljši prav celjski mladinci pred vrstniki iz Maribora in Ptuja.⁸¹ Celjani so zmagali v plavanju, in sicer na 100 metrov prsno je zmaga pripadla tako med fanti kot deklicami celjskima mladincema Ediju Höferju in Elfriedi Miklau,⁸² v teku na 1.500 metrov pa je zmagal Anton Kos.⁸³

Tudi celjska mladinska organizacija je bila večkrat prireditelj športnih iger spodnještajerske mladine. Od 16. do 18. januarja 1942 je vodstvo celjske Nemške mladine organiziralo pri Celjski koči zimске igre Nemške mladine. Prireditel sta si ogledala

tudi zvezni vodja Štajerske domovinske zveze Franz Steindl in zvezni vodja Nemške mladine Rudolf Schilcher. Mladi iz celotne Spodnje Štajerske so se pomerili v smuku, slalomu, smučarski kombinaciji, smučarskih skokih in štafetnem teku na smučeh. Celjski mladinci so na tekmovanju dosegli odlične rezultate. V kombinaciji so v kategoriji najmlajših tekmovalcev, starih od 10 do 14 let (Jungvolk), vsa tri mesta dosegli člani celjskega okrožja. Tudi v kategoriji A 16–18 let so vsa tri prva mesta zasedli člani iz celjskega okrožja, v kategoriji B 14–16 let pa je zmago slavil Celjan pred vrstniki iz Maribora mesto in Maribora podeželje. Tudi v štafetnem teku so Celjani prepričljivo slavili. V smučarskih skokih so najmlajši člani okrožja Celje zasedli 1. in 2. mesto, v razredu A 2. mesto, v skupini »Voditelji« pa sta prvi mesti spet zasedla Celjana.⁸⁴

Eno izmed največjih športnih dogajanj je potekalo 30. in 31. maja 1942,⁸⁵ in sicer v sklopu večjega političnega zborovanja, katerega razlog je bila proti

⁸⁰ *Vergleichswettkampf Bann Cilli – Oberwart*. *Marburger Zeitung*, 13. oktober 1941, str. 6; »Sommer-Kampfspiele der steirischen Hitler-Jugend. Schöne Erfolge der untersteirischen Teilnehmer«. *Marburger Zeitung*, 4. julij 1941, str. 7.

⁸¹ »Deutsche Jugend bei den Sommerkampfspiele der Hj in Graz. Ein Blick auf die Siegerliste«. *Marburger Zeitung*, 17. julij 1941, str. 5.

⁸² »Ausklang der Sommer-Kampfspiele der steirischen Hitler-Jugend«. *Marburger Zeitung*, 7. julij 1941, str. 7.

⁸³ »Deutsche Jugend bei den Sommerkampfspiele der Hj in Graz. Ein Blick auf die Siegerliste«. *Marburger Zeitung*, 17. julij 1941, str. 5.

⁸⁴ »Die Jugend weiss um ihre Aufgaben. Winterausbildung der Deutschen Jugend in der Untersteiermark«. *Marburger Zeitung*, 30. januar 1942, str. 7.

⁸⁵ »Der Reichssportwettkampf in Cilli«. *Marburger Zeitung*, 22. maj 1942, str. 7.

Poletne igre Nemške mladine leta 1943 (Muzej novejšje zgodovine Celje, Zbirka Pelikan, JP 22882)

osvobodilnemu gibanju usmerjena proklamacija ŠDZ o političnem položaju v deželi. Takrat so v celotnem celjskem okrožju potekala športna tekmovanja Nemške mladine. Na njih je sodelovalo 16.000 mladih, od tega samo v Celju več kot 2.000.⁸⁶ Ob tej priložnosti je Westново podjetje celo odprlo prvo tovarniško športno igrišče na Spodnjem Štajerskem, pri čemer je zbrano množico nagovoril okrožni vodja Dorfmeister, ki je v družbi industrialca in lastnika Maxa Adolfa Westna nato spremljal športne igre.⁸⁷

Konec junija 1943 je bilo Celje spet prireditelj tokrat letnih iger za vso spodnještajersko Nemško mladino. Na igrah je sodelovalo kar 1.262 tekmovalcev,⁸⁸ ki so se v Celju in Rimskih Toplicah, kjer so potekala tekmovanja v plavanju, pomerili v atletskih disciplinah, 20-kilometrskem orientacijskem teku, nogometu, rokometu, gimnastiki in

streljanju.⁸⁹ V okviru prireditve so organizirali tudi podelitev častnih značk Hitlerjeve mladine zaslužnim pri utrjevanju nemštva. Večina odlikovancev se je že davno vključila v SS ali vojsko, tako da se prireditve niso mogli udeležiti.⁹⁰

Konec športnega dogajanja v okupiranem Celju

Na športno dogajanje so močno vplivali vojni dogodki. Leta 1944 je začelo upadati število športnih dogodkov. Nenazadnje so vojne razmere »ugasnile« nogometni klub Cilli. Tudi nekoč množična mladinska tekmovanja so postajala vedno manj številčna, zimska tekmovanja pa so bila zaradi delovanja partizanov v okolici Celja disciplinsko zelo okrnjena, saj so jih izvedli v mestu, kjer ni bilo mogoče izpeljati vseh tekmovalnih disciplin.

⁸⁶ Kregar, »Reich računa na vas«, str. 567.

⁸⁷ »Cilli hatte einen grossen Tag. 8000 Volksgenossen wohnten der Verkündigung der Proklamation des Bundesführers bei. Disziplinierte Wettkämpfe der Jugend. Eröffnung des ersten Betriebssportplatzes im Untertlande. Am Sonntag grosse Standartenwehrkämpfe«. Marburger Zeitung, 5. junij 1942, str. 5.

⁸⁸ Žižek, »Še nikoli ...«, str. 125.

⁸⁹ »Deutschland braucht starke Herzen. Sommerkampfsiele der Deutschen Jugend in Cilli. Verleihung von Ehrenzeichen der HJ an verdiente Volkstumskämpfer«. Marburger Zeitung, 28. junij 1943, str. 6.; »Die Ergebnisse der Sommerkampfsiele. Cilli im Zeichen der Deutschen Jugend«. Marburger Zeitung, 29. junij 1943, str. 4.

⁹⁰ Žižek, »Še nikoli ...«, str. 125.

Prvenstva 1944–45 v vseh športnih panogah niso bila nikoli dokončana. Tako kot na vseh drugih področjih se je tudi na športnem sesula ideja nacistične superiornosti in nadvlade. Z vojnim bojevanjem je tako utihnilo športno bojevanje nacističnega športa.

Po osvoboditvi je športno dogajanje iz časa okupacije potonilo v pozabo oz. se nikoli ni obravnavalo kot vsaj delno kontinuirano športno dogajanje iz časov pred drugo svetovno vojno. Nekateri odmevni športni dosežki klubov in posameznikov so tako postali popolnoma neznani povojnim celjskim športnim navdušencem in drugim prebivalcem. Res je, da je imel šport v času okupacije za oblasti velik propagandno-ideološki in raznarodovalni pomen, kljub temu pa je bil šport tudi področje, kjer so ljudje z aktivnim vključevanjem v različne športe, v katere so bili po priimkih sodeč vključeni številni Slovenci, pozabili na vsakdanje tegobe, ki jih je prinašala realnost vojne.

Viri in literatura

Časopisni viri

Marburger Zeitung, Maribor 1941–1945.
Štajerski gospodar, Maribor 1941–1945.

Literatura

- Batagelj, Borut.** »Šport v Celju od začetkov do leta 1945«. *125 let športa v Celju*. ur. Volfand, Jože. Celje: Športna zveza, 2015.
- Ferenc, Tone.** *Nacistična raznarodovalna politika v Sloveniji v letih 1941–1945*. Maribor: Knjižnica NOV in POS, Založba Obzorja, 1968.
- Kregar, Tone.** »Reich računa na vas«: Organizacija Nemška mladina (Deutsche Jugend) v Celju 1941–1945«. *Zgodovina otroštva – History of childhood*. Ljubljana: Zveza zgodovinskih društev Slovenije, 2012.
- Malnar, Mateja.** *Kulturbund v Celju. Odsevi preteklosti 3; Iz zgodovine Celja 1918–1941*, ur. Marija Počivavšek. Celje: Muzej novejša zgodovine Celje, 2001.
- Mudražija, Tin.** »Zgodovina nogometa v Kraljevini SHS/Jugoslaviji in v času okupacije«.

Doktorska disertacija, Filozofska fakulteta UM, 2016.

Nationalsozialistischer Reichsbund für Leibesübungen. https://de.wikipedia.org/wiki/Nationalsozialistischer_Reichsbund_f%C3%BCr_Leibes%C3%BCbungen (Dostop: februar 2017).

Orožen, Janko. *Zgodovina Celja in okolice; 2. del (1849–1941)*. *Celjski zbornik*, Celje: Kulturna skupnost občine Celje, 1951–1997

Sport im Nationalsozialismus <http://www.sportunterricht.de/lksport/sponatsoz.html> (Dostop: februar 2017). Tschammer pokal <http://www.dfb.de/historie/trophaeen/tschammer-pokal/> (Dostop: februar 2017).

Wretschitsch, Edi http://stttv.at/online_individuell/webseite/StTTV%20Meistercronik%2008012018A.pdf (Dostop: oktober 2018).

Zajc Cizelj, Ivanka. Društveno življenje v Celju do leta 1918. *Odsevi preteklosti 2; Iz zgodovine Celja 1848–1918*, ur. Marija Počivavšek. Celje: Muzej novejša zgodovine Celje, 1998

Žižek, Aleksander. »Še nikoli nismo bili tako mladi, močni, verni in fanatični, kakor smo danes!«. *Odsevi preteklosti 4; Iz zgodovine Celja 1941–1945*, ur. Marija Počivavšek. Celje: Muzej novejša zgodovine Celje, 2004.

Zusammenfassung

DAS SPORTGESCHEHEN IM BESETZTEN CELJE (1941–1945)

Die Nazis nutzten geschickt die Popularität des Sports unter der Bevölkerung, um ihre Ideologie und Repression zu verbreiten. Der Sport war ein Bereich, in dem die Nationalsozialisten keine vorübergehenden Aktivitäten zur Vorbereitung an die Annexion der besetzten Teile an Deutschland durchführten, sondern die neu gegründeten Sportverbände und -vereine sofort in das Reichssportsystem eingliederten.

In Celje (Cilli) wendeten die Deutschen im Sportbereich die gleichen Verfahren wie in anderen Bereichen an. Alle Sportverbände und -vereine wurden abgeschafft, ihr Eigentum beschlagnahmt

und alle Beweise für die sportlichen Leistungen der Slowenen vollständig gelöscht. Kurz darauf wurden deutsche Sportverbände gegründet, um zu beweisen, dass der Vorkriegssport und die Leistungen des Einzelnen ausschließlich das Produkt deutscher Sportverbände und -vereine waren. Sie legten auch großen Wert auf die Verbreitung der nationalsozialistischen Idee, insbesondere unter jungen Menschen.

Nach der Besetzung übernahm Celje die Rolle eines gut organisierten und leistungsstarken Sportzentrums. So fanden in der Stadt mehrmals sowohl Mitglieder- als auch Jugendsportwettbewerbe für Mitglieder und Junioren aus der Untersteiermark und dem österreichischen Teil der Steiermark statt.

Die beliebteste Sportart war der Fußball. Es gab drei Fußballvereine in der Stadt. Die Vereine Cilli und Westen traten auf dem Niveau des Ligawettkampfes der Steiermark oder Untersteiermark an, der Eisenbahnklub hingegen trat in keiner Liga an, sondern spielte nur wenige Freundschaftsspiele.

Max Adolf Westen trug viel zu den sportlichen Aktivitäten im besetzten Celje bei, als er ein neues Sportfeld errichtete, auf dem der Westen-Fußballverein und die Westen-Handballmannschaft antraten. Die Handballmannschaft spielte in der Steirischen Liga und erzielte auch einige wichtige Siege gegen die favorisierten Vereine aus Österreich und Kroatien.

Die größten Erfolge während der Besetzung verzeichneten die Tischtennispieler. Celje war der Mannschaftsmeister der gesamten Steiermark. Edi Wretschitsch wurde der Meister der Steiermark. Damit ebnete er sich den Weg zum großen Finale der Reichsmeisterschaft.

Athleten aus Celje nahmen auch an Schwimm-, Leichtathletik-, Gymnastik- und Wintersportarten teil. Sie traten gegen Mannschaften aus der Untersteiermark und dem österreichischen Teil der Steiermark an. Die Mannschaften aus Celje entwickelten die größte Rivalität gegenüber den Mannschaften aus Maribor.

Auch die Mitglieder der Deutsche Jugend aus Celje waren im Sportbereich aktiv. Sie nahmen an

fast allen Sportdisziplinen teil, sowohl im Sommer als auch im Winter.

Sie nahmen an Wettbewerben gegen Gleichaltrige aus der Untersteiermark und dem österreichischen Teil der Steiermark teil. Sie veranstalteten auch mehrere Sommer- und Wintersportspiele. Auch die Jugendlichen aus Celje zeigten die größte Rivalität gegenüber ihren Kollegen aus Maribor.

Schlagwörter: Sport, Celje (Cilli), Zweiter Weltkrieg